

ANTHONI VAN NOORDT
TABULATUURBOECK VAN PSALMEN EN
FANTASYEN

CD 1

Psalm 15; Psalm 38; Psalm 6; Psalm 7; Psalm 2,
Psalm 50, Psalm 119

CD 2

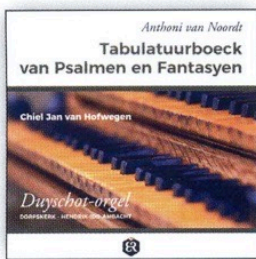
Psalm 116; Psalm 22; Psalm 24; 6 Fantasia's
Chiel Jan van Hofwegen, Duyschot-orgel Dorps-
kerk Hendrik-Ido-Ambacht

Excellent Recordings ER134118 (2 cd's)

speelduur 69' / 58'

Prijs € 24,95

www.ermuziek.nl

Binnen een jaar na het verschijnen van Gerard de Wits 'familie Van Noordt'-monument is er een opname uitgekomen van Anthoni van Noordts *Tabulatuurboek* (1659). Waar eerstgenoemde cd-box voor een groot deel is opgenomen in Barendrecht en Zutphen, is Chiel Jan van Hofwegens dubbel-cd opgenomen in de Dorpskerk van Hendrik-Ido-Ambacht. Twee van zulke stevige Van Noordt-producties, zo dicht op elkaar, beide ontstaan in de Drechtsteden; zitten die elkaar niet in de weg?

Het stellige antwoord is 'neen': de producties zijn totaal verschillend. Het meest opvallende verschil is het feit dat Van Hofwegen alléén het grootse *Tabulatuurboek* heeft opgenomen zonder onderbrekingen of 'intermezzi' (om gezongen psalmverzen maar even zo oneerbiedig aan te duiden). Daar komt bij dat De Wit de psalmbewerkingen had ingespeeld op het Bader-orgel van de Zutphense Walburgiskerk, terwijl Van Hofwegen kiest voor een kleiner Duyschot-orgel in een aanmerkelijk directere, en voor een grootse orgelklank minder makkelijke akoestiek.

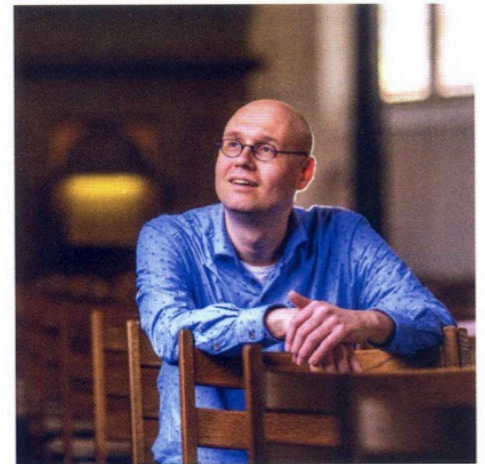
Deze keuzes betreffen de uiterlijk opvallende parameters van een opname. Maar ook op dieper liggend niveau zijn er verschillen. In mijn luisterbeleving beschouwt Van Hofwegen het *Tabulatuurboek* als een cyclus die de luisteraar een inhoudelijk coherent 'verhaal' wil vertellen. Zeg maar een soort

Clavier-Übung III, maar dan van Van Noordt. Het verhaal dat Van Noordt met zijn ordening van psalmen vertelt, doet denken aan een *Pilgrim's Progress*, een christenreis als in het verhaal van Van Noordts tijdgenoot John Bunyan. Bij Van Noordt begint die reis met het vergezicht op de berg van de Heer (Psalm 15) en voert daar uiteindelijk ook naartoe (Psalm 24). Onderweg zijn het de psalmen die aanleiding geven tot contemplatie. De volgorde van opbouw laat overeenkomsten zien met de opbouw van de Heidelbergse Catechismus.

De opvatting dat Van Noordts *Tabulatuurboek* een thematisch-inhoudelijke cyclus is, staat centraal in de dissertatie van de jong overleden organoloog Jaap den Hertog (1951-2012). Den Hertog baseerde zijn theorie op een gedetailleerde analyse van Van Noordts psalmbewerkingen volgens een muziekretorische methode (met aandacht voor *Affecten-* en *Figurenlehre*).

[Terzijde noem ik even dat ik zelf niet geheel overtuigd ben van Den Hertogs visie. Ook in besprekingen van de dissertatie zijn wel eens wat kritische kanttekeningen geplaatst bij de onderbouwing en bij de gevolgde methode. Toch is het goed gebruik – en daarom staan deze opmerkingen tussen haakjes – om, zoals Den Hertog mij ooit zelf heeft voorgehouden, het 'bestaande paradigma' (de 'algemeen geaccepteerde theorieën') te volgen tot ze zijn weerlegd.]

Met Den Hertogs opvatting kun je het eens zijn of niet, feit is dat Van Hofwegen haar heel serieus neemt, haar samenvat en er op muzikaal-artistisch op ieder denkbaar vlak de consequenties uit trekt. De manier waarop de uitgangspunten zijn aanvaard en vervolgens zijn uitgewerkt in een muzikaal-tastbaar product, is bewonderenswaardig. Wat je eigenlijk krijgt, is een zeventiende-eeuwse 'psalmenreis' van ruim anderhalf uur. En ik moet zeggen: Van Hofwegen nodigt je uit je hierin onder te dompelen. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat de keuzes voor tempi en registraties ten dienste staan van de 'grote vorm' van de cyclus, die pas bij Psalm 24 voltooid is. Pas in die laatste psalm is ook het plenum van het orgel te beluisteren (zonder Scherp), één van de weinige momenten dat er op de cd op één klavier meer dan 3 registers tegelijk worden getrokken. Dit levert geen

snel spektakel op, maar wél een spectaculaire spanningsboog.

Bij de gekozen benadering van het *Tabulatuurboek* getuigt het van lef juist het orgel van Hendrik-Ido-Ambacht te kiezen. De stilistische achtergrond is duidelijk (de plaatsing van Duyschot in het Amsterdamse landschap van de 17e eeuw), maar dan nóg is de keuze voor het instrument gedurfd. Het aantal registers is wat beperkter dan bij de grote stadsorgels en de akoestiek is minder ruim (en minder vergevingsgezind). Tenslotte is het orgel gerestaureerd op een moment dat er nog maar weinig klankmatig betrouwbare referenties voorhanden waren. De klank van het orgel is soms erg intens. Met al die gegeven beperkingen is het Van Hofwegen gelukt allerlei verschillende registercombinaties te maken. Wat een karwei! Als luisteraar heb je het idee alle goed klinkende klankcombinaties voorgeschoteld te krijgen. De orgelklank is soms wat 'wiebelig' (maar dat mag!) en soms vrij direct. De dynamische verschillen tussen de tracks doen soms twifelen of het klankverschil wordt veroorzaakt door de microfoonplaatsing, de akoestiek, werkindeling of combinatie van deze drie.

In het spelen zelf is goed te horen dat Van Hofwegen de muziek terdege heeft geanalyseerd. Het presenteren van de *Figuren* (betekenisvolle motieven) waaruit de composities zijn opgebouwd leidt regelmatig tot een rubato op microniveau. Hoewel de dubbel-cd geschikt is om lekker bij te werken, kan ook de aandachtige luisteraar er op deze manier, zeker met de in het boekje afgedrukte teksten erbij, veel plezier aan beleven. Met die aandacht voor het kleine gebaar is Van Hofwegen een goede reisleider door Van Noordts psalmenlandschap.

Cd-recensies

Van Hofwegen werkt zijn visie op het *Tabulatuurboek* helder en consequent uit. Wel blijf je als luisteraar zitten met het probleempje van de Fantasyen: als de reeks psalmen een cyclus vormt, wat is dan de betekenis van de Fantasyen? Het ongemak doet me een beetje denken aan de manier waarop Bach's *Clavier-Übung III* soms wordt verklaard. Of het nu 'liturgie' of 'catechismus' is, of (geen van) beide: wat doen die Duetten daar?

Het boekje is keurig verzorgd en goed geschreven. Vooral wie meer wil weten over de technische opbouw van de werken kan hierin veel terugvinden; voor niet-muzieklezers zijn de vele muziekvoorbeelden misschien wat overvloedig. De foto's zijn prachtig en het is heel fijn dat alle registraties staan afgedrukt, zeker gezien de veelheid aan verschillende creatieve registraties. Het siert Van Hofwegen dat hij gebruik heeft gemaakt van Den Hertogs materiaal, en dat hij hem hiervoor de eer geeft die hem toekomt.

Jaap Jan Steensma